

LBRIS

We know
books

DUMITRU CURCĂNEANU

**GLORIE ȘI RESTRICȚIE
PE MELEAG VALĂH**

Mircea cel Bătrân și Vlad Țepeș

Cu dragoste
Shury

SIONO
EDITURA
București, 2022

CUPRINS

Mircea cel Bătrân	5
Prolog	7
Țara lui Dobrotici (Dobrogea)	15
Kossovopolje (Câmpia Mierlelor)	39
Nicodim	68
Rumânii	87
Rovine	106
Vlad Vodă	132
Nicopole	149
Moartea lui Baiazid	165
Pacea lui Mircea	181
Sultanul lui Mircea	194
Mohamed	217
Sfârșitul	229
Țepeș Vodă	248
Codrul Vlăsiei	249
Ion Corvinul	256
Boierii	264
Dan și Popa Grozea	271
Catavolinos	279
Hamza Pașa	285
Năvala	291
Răfuiala	299
Martiriul	306
Moartea	314

De Severin și nu luase
Parte la luptă. Rămăsese
De pază-acasă, ca pârleazul

De stâncă să nu-l sară iar
Maghiarii care-și mușcau pumnii
Că-n matca lor de-odinioară
Hălăduiau din nou românii.
Astfel urcă pe tron bărbatul
Ce-avea să fie ne-nfricatul
Monarh creștin din mica țară

A vlahilor, adus de soartă
Să fie zid de apărare
Creștinătății într-o luptă
Ce năruia crai și popoare
Și-n care numai el și țara
Valahilor sili-va fiara
Păgână să se dea bătută.

ȚARA LUI DOBROTICI⁷ (DOBROGEA)

*... și pe amândouă părțile pe toată Podunavia⁸ până la Marea
cea mare și cetății Dârstorului stăpânitor.*

Din hrisovul de la Mănăstirea Cozia (1402-1408)

- I -

La hanul lui Ianulis Chiorul,
În ziua-aceea aurită
De vară, opri călătorul.
Descălecând, ceru o pită
Și vin, cu vorbă de poruncă.
Bău și mai ceru el încă
O cană plină. Cârциumarul

Se ploconi și întrebare
Făcu străinului, de pleacă
Pe zăpușeala cea mare
La Argeș noaptea să-și petreacă,

⁷ Despotul Dobrogei între anii 1348-1386, vasal al Bizanțului (n. red.)

⁸ Numele dat în Evul Mediu regiunii situate în nordul peninsulei Balcanice (în estul Serbiei și nord-vestul Bulgariei), de-a lungul văii râului Timoc și în zonele montane adiacente acesteia (n. red.)

Fiindcă cerul prevestește
A ploaie. Calul nădușește
Și-abia se ține pe picioare.

— Un cal de schimb și înc-o cană!
Rosti străinul. După mine
Vin două slugi. Cu pat și hrană
Să-i găzduiești! Grijește bine
De armăsar! Îți dau doi galbeni
Și încă cinci pentru-acei oameni.
Și plata într-o săptămână!

După un ceas hangiul mase
Cu ochii pironiți în zare.
Un nor de colb se destrămase
Pe deal, unde gonea călare
Ciudatul călător. Din urmă
Îl fugăreau nouri în turmă,
Și cerul se întunecase.

Când tunetele se-ntețiră,
Crăpând în trăsnete departe,
Și stropi de ploaie biciuiră
Pe-acoperiș, trudiți de moarte,
La han sosiră cei doi oameni
Care făceau atâția galbeni
Și care-ndată-l ispitiră

Pe kir Ianulea dacă patul
Și hrana lor au fost tocmită
De un boier înalt, cu portul
De-oștean și armele bogate
Și ce poruncă le lăsase.
Hangiul, care-i măsurase
Din cap în tălpi, grăbi șiretul

Cu temenele să le-arate
O masă în cerdac întinsă.
Apoi strigă la slugi în curte
De sârg câte-o făclie-aprinsă
Să urce în odăi. De-ndată
Să bage caii la poiată
Și-acolo grijă să le poarte,

Căci iscusit Ianulea grecul
Chitise că avea de treabă
Cu-oșteni de neam și că norocul
Căzuse peste el. Cu grabă
Chemă muierea să-i slujească,
Iar el tot sta să socotească
De unde să le ieie locul

Și portul, vorba lor puțină
Fiind la fel de românească,
Dar pe ici colo mai străină
Chiar decât cea moldovenească.
Și oare cin' era stăpânul
Și domnul lor, ce da cu pumnul
Galbeni, crăiește, din punga-i plină?

Cei doi bărbați se ospătară,
Cinstind bucatele și-ndată,
După ce caii-și cercetară,
Suiră la odăi.

— Mă iartă,
Cinstite oaspete, străinul
Ce m-a plătit este vreunul
Dintre curteni? Sau e de țară

Boier, trimis de-al său părinte
La curtea nouă să se-arate?

Îi ispiti greco-nainte
 Să urce.

— Cată-ți de păcate,
 Jupâne! se răsti oșteanul
 Cel mai bătrân. Bani cu toptanul
 Ai să primești, de-i sta cuminte

Fără să cauți a pătrunde
 O taină, hotărât prea mare
 Ca tu în han s-o poți ascunde
 Fără a-ți pierde viața, care
 Și-așa-i acum primejduită
 De vorba ta nesăbuită!
 De unde noi venim și unde

O să plecăm, află, jupâne,
 Atât: e-o treabă ostășească
 Și bine-ar fi ca până mâine
 De întrebarea ta prostească
 Să uiți! Suntem oricum din țară,
 De nu știu unde, și de-o vară
 Umblăm tot către soare-apune!

— || —

La încă șapte ceasuri bune
 De han, se înălța cetatea
 De scaun către soare-apune.
 Nici toți boierii, și nici curtea,
 Nu viețuiau chiar în cetate,

Ci-n casele din târg, durate
 Din piatră-aleasă și din bârne.
 Acolo singur voievodul,

Cu casa sa și-oșteni anume,
 Hălăduia. Din piatră, zidul
 Cetății despărțea de lume,
 Prin șanțul lat, cu apă-adâncă,
 Pe domnul țării. Cu poruncă
 De la portar venită, podul

Pe scripeți se lăsa-n jos, dacă
 Boier, străin, rumân⁹, oricine
 Ajuns la ziduri să se facă
 Recunoscut putea. Iar pline
 De-oșteni cu arc și suliți grele
 Stau metereze și crenele,
 Gata oricând omor să facă.

Acel ce pătrundea-n cetate,
 Prin două curți împrejmuite
 De ziduri groase și înalte,
 Trecea păzit, mai înainte
 Ca să ajungă-n curtea mare,
 Unde albeau, printre răzoare,
 Clădiri de piatră înzestrate

Cu trepte largi și cu pridvoare.
 În fund, biserica domnească
 Își ridica, biruitoare,
 Crucea de aur, să sclipească
 Printre stejari și tei gigantici.
 Acolo, învățați cucernici,
 Călugări îngrijeau de-altare

Și se-oboseau să deslușească
 Înțelepciunea din buchi sfinte,

⁹ Forma populară arhaică a cuvântului „român”; sau șerb, clăcaș (n. red.)

Ori pînă să o mînuiească,
La adevăr luând aminte,
Ca să rămână, scriși în carte,
Toți domnii țării, peste moarte
Și peste trecerea lumească.

La Mircea vodă, în iatacul
Deschis în ziua-aceea curții,
Cîtea din cronică diacul¹⁰
Trecuta faimă a virtuții
Creștine care luminase
Pe Vlaicu vodă. Cum luptase
Cu turcii și bulgarii, placul

Lui Ludovic să-l facă. Țara
Cum de maghiari a fost lovită
Cînd ei au vrut să pună gheara
Pe Severin și cum zdrobită
A fost oștirea ungurească
De vijelia românească.
Cum țarul Sratsimir și sora

Lui Vlaicu iarăși să domnească
Putură iarăși la Vidin, din care
De lăcomia ungurească
Fugiseră pribegi. Cum tare
În popii papistași la urmă
A dat, gonindu-i ca pe-o turmă
De venetici, să împlinescă

Stricarea datinii creștine
Și-a legii tot la ei acasă.

¹⁰ Slujbaş care încheia și copia acte în cancelaria domnească; grămătic, uricar
(n. red.)

— De-ai cea, preainalt stăpâne,
Și mai departe nu e scrisă
Viața domnilor. Cu moartea
Vlădicei Hariton și cartea
S-a-nchis, căci alte mâini mai bune

Și-o minte-asemeni iscusită
Nu s-a aflat de-atunci vreodată
Să scrie viața strălucită
A preaslăvitului tău tată,
Radu cel Mare, voievodul
Pe care l-a jelit norodul
Pînă în ziua cînd, cumplită,

Lovi iar moartea în Dan vodă,
Feciorul lui și ție frate.
— Da, spuse Mircea, soarta crudă
Nu ține seama de dreptate!
Căci țarul Șișman, vânzătorul
Ce și-a-nchinat la turci poporul
Și l-a ucis pe Dan, mai zburdă!

Închide cartea, cuvioase,
De scris nu este vremea încă!
Iar voi, boieri, plecați! Ascunse
Și cetluite sub poruncă
Dumnezeiască-s drumuri toate
Către măriri ori către moarte,
Și toate lui Hristos supuse!

Afară vremea înserase
Când în pridvor pătrunse Mircea
Fără de soți. De când luase
Domnia, -l părăsise pacea
Și liniștea, căci, la fruntarii,
Păgânii se mișcau puzderii
De hoarde tot mai numeroase.

Era bărbat înalt și mândru
Acest monarh, cu trupul criță¹¹
Ca un stejar falnic din codru.
Adevărat valah de viță,
Cu-obrazul smead și fruntea dreaptă,
De ochi mari, negri, luminată,
În care-ardea un licăr sumbru,

Cu plete castanii bogate,
Care-i cădeau pe umeri, grele,
Cu-argint la tâmple învârstate,
Într-o cascadă de inele,
Cu nasul drept și aspră gură,
Plăcut în toată-a sa făptură,
Măria-Sa gândea departe

În seara-aceea, când pe zare
Umbla furtuna. Se-implinise
Doi ani de veghe și-așteptare,
În care el se pregătise
Pe țarul Șișman să-l lovească,
Ca din mormânt să nu mai crească
Umbra lui Dan ca o muștrare

¹¹ Oțel foarte dur (regionalism) (n. red.)

Ce-l urmărea și zi, și noapte,
Și-l juruia să îplinească
La Dârstor faptă de dreptate
Și de-ntregire românească.
Dar semnul așteptat de oaste
Mai atârna de-anume veste
Ce întârzia să se arate.

— Măria-Ta, un ins, ce spune
Că-i cunoscut Domniei-Tale,
Așteaptă de un ceas mai bine
Ca să-l primești. Oprit în vale
De straja mea la poarta mare,
El stăruie cu-nversunare,
Făcând un tărăboi, minune!

De nume întrebat, străinul
A spus că Dunăre îl cheamă.
Și altceva nimic! Deci unul
Dintre oșteni l-a dat în seamă
La căpitanul străjii, care
A poruncit să-l pună-n fiare.
Atunci s-a domolit nebunul,

Dar din chimir a scos un pește
De aur, care cică-l are...
— Postelnice¹², pe loc grăbește
Să-i ceri străinului iertare
Și-ndată singur, tu, aicea
Să mi-l aduci! răspunse Mircea
Simțind că inima-i se-oprește.

¹² În Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova, un mare boier, membru al Sfatului domnesc, care avea în grijă camera de dormit a domnului și care, mai târziu, organiza audiențele la domn (n. red.)

Fiind el slugă de credință,
Să intre în iatac. De strajă
Vei sta la ușă și silință
Vei arăta ca fără grijă
Cu... Dunărea să stau de vorbă.
Și nimeni să nu aibă treabă
Cu mine până dimineață!

- IV -

„Ivanco despot scrie cartea
Aceasta către vodă Mircea,
Cerându-i mila și dreptatea.
Să afle el că Șişman pacea
Cu țara mea hain o-ncaleă,
Pentru ca turcului să-i placă,
Știind că mi-e aproape moartea.

De-o săptămână-ncoace hoarde
Păgâne au lovit spre mare.
Bulgari în cete și mai crude
Bat sate, târguri și ogoare
De-a lungul Dunării. Poporul
A bejenit în codru. Țarul
Și-acolo-l taie și îl arde!

Cetatea mea, Cavarna¹³, ține
O seamă de păgâni în lupte,
Dar mulți boieri bulgari de mine
S-au rupt și au fugit s-asculte

¹³ Cavarna, Kavarna sau Cărvuna – oraș mic din regiunea Dobrici, Dobrogea de Sud, Bulgaria, aflat pe malul Mării Negre, la nord-est de Balci (n. red.)

De Baldik begul¹⁴. Iar boierii
Valahi, câți sunt, nu pot puterii
Să-i facă față. Către tine

Creștinii toți nădejdea-ndreaptă,
Cerându-ți ajutor, mărite.
Cetatea mea nu mai te-așteaptă,
Căci zidurile-i năruite
De hainia boierească
S-or prăbuși în creștinească
Împotrivire. Crunta faptă

Ce-a săvârșit-o Șişman cade
De-acum în plata ta! Boierul
Care-ți aduce cartea șade
Din neam în neam dușman cu țarul.
E vlah de soi, căci al său tată
Cu Vlaicu vodă laolaltă
Au războit, nu ca să prade,

Ci ca să apere creștinii
Bulgari de-a turcilor năvală.
Valahii săi și cu puștii
Mei credincioși cu socoteală
S-au tras în codru, dar n-au arme,
Nici cai destui ca să sfărâme
Urgia ce-au adus păgâni.

Așa cum ne-a fost învoiala
De-acum un an, tu te grăbește
Să poți zdrobi la timp năvala!
Pe sol ca să-l ascuți, un pește
Eu îți trimit, semn de credință.

¹⁴ Beg sau bei – înalt demnitar otoman (n. red.)